

УДК 005.35

DIFFERENCES IN THE FORMATION OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF COLLECTIVES IN SPECIFIC ORGANIZATIONS

ВІДМІННОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КОЛЕКТИВІВ В СПЕЦИФІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Kirian O.I. / Кір'ян О.І.

c.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.

ORCID: 0000-0002-1357-0497

Dyuzhenko M.M. / Дюженко М.М.

Magister / магістр

Zamora S.V. / Замора С.В.

Magister / магістр,

Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, 16 Universitetska st. 61003

Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, вул. Університетська, 16, 61003

Анотація. В роботі розглянуто зміст соціальної відповідальності суб'єктів господарювання. Відмічено узагальнене ставлення пересічних громадян та більшості керівників, адміністрації до соціальної відповідальності. З метою акцентувати увагу на необхідності врахування відмінностей соціальної відповідальності організацій залежно від виду їх діяльності проведено порівняльну характеристику громадського об'єднання та підприємств з надання комунальних послуг. Авторами відмічено різницю в особливостях роботи кожного виду організації, що формує принципово різний зміст першочергових елементів соціальної відповідальності. В статті авторами визначено можливі чинники мотиваційного впливу на виконавців основних функцій з метою формування в них достатнього рівня соціальної відповідальності з урахуванням можливості застосування лише психологічної мотивації в громадських об'єднаннях.

Ключові слова: колектив, соціальна відповідальність, вплив на довкілля, енергетика для суспільства, громадська організація, виконавці громадської організації, внутрішній мотив, виховання громадянина.

Вступ.

Сучасні умови глобалізації, перерозподілу ресурсів, зміни в мисленні цілих країн виводять на перший план питання відповідальності за результати діяльності як кожного громадянина, так і кожної окремої організації. Особливо це стосується тих видів діяльності, що спливають на довкілля та здоров'я людей, що забезпечують їм комфортне існування та надають кошти для розвитку певних видів діяльності. Кожен з колективів, з власників таких організацій несе подвійну відповідальність – за безпосередні наслідки своєї діяльності та можливі наслідки тих, кому вони надають ресурси. Це, на наш погляд, обґрунтовує значущість процесу формування соціально відповідального мислення та дій в кожного робітника таких компаній. Однак забезпечити потрібний рівень соціальної відповідальності однотипними процесами впливу на робітників компаній різних сфер діяльності, з певними особливостями не є можливим. Тому, на наш погляд, важливо розуміти відмінності сприйняття власного впливу на оточення робітниками компаній з різним спрямуванням діяльності, та вміти використати ці особливості при формуванні дійсно соціально відповідального робітника та всього колективу компанії.

Основний текст

Значна кількість як керівників безпосередньо організацій, так і адміністративних органів підходять до питань соціальної відповідальності досить узагальнено. На їх погляд немає різниці – чим зайнята організація, що вона несе суспільству. На їх погляд, основні елементи відповідальності однакові: турбота про персонал, забезпечення якості та безпеки продукції чи послуг та безпека для довкілля. Інколи сюди додають забезпечення економічної та/або соціальної доцільності існування організації для регіону. Тому, на погляд дослідників та користувачів, засоби досягнення очікуваного рівня соціальної відповідальності є відносно одні й ті самі. Вони спираються на основний зміст її визначення: «Соціальна відповідальність – це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами [1, с. 9]». Тобто, організація повинна дотримуватись суспільних соціальних норм (зауважимо – ідеальних при формулюванні їх змісту та переліку користувачем та мінімальних при формулюванні виконавцем). Однак потрібно звертати увагу, що соціальні норми, на відміну від юридичних, не мають ані чітких рамок, ані покарання за їх порушення. Останнє можливе лише в разі, якщо соціальні суспільні норми та юридичні мають однаковий зміст.

Тому, на наш погляд, соціальна відповідальність – досить складний елемент життєдіяльності суспільства, який залежить від розвитку, характеристик колективу організації, його вмотивованості в її забезпеченні, що, в свою чергу, взаємоузгоджується з особливостями виду діяльності кожної окремої організації.

Для доведення думки проведемо порівняльний аналіз особливостей змісту соціальної відповідальності громадських об'єднань та організацій, що надають комунальні послуги. В сприйнятті пересічних громадян перші – це така собі діяльність «на замовлення», в інтересах вузької групи осіб, і для більшості громадян регіону значення майже не має. Комунальні ж організації, на думку, громадян, є впливовими, значущими для їх життєдіяльності, тому заслуговують на увагу. Їх робітники всіх рівнів, на думку пересічного громадянина (особливо в Україні), повинні мати найвищий рівень соціальної відповідальності та завжди (не зважаючи на поведінку та виконання обов'язків та угод з боку самих громадян) виконувати свою роботу на найвищому рівні якості та в найкоротші терміни (і без додаткових витрат з боку тих самих громадян).

Насправді «громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [2, Ст.1]». Їх діяльність може бути досить різноманітною – від надання інформаційної допомоги окремим верствам населення, дослідження окремих запитів суспільства до створення виробничих організацій з метою забезпечення робочих місць або заповнення певної «прогалини» ринку регіону в товарах або послугах. В будь-якому разі права та обов'язки, шляхи їх реалізації прописані в статуті громадського об'єднання.

Тобто, зобов'язання, які організація бере на себе – добровільні. Насправді вона може в будь-який момент припинити діяльність. І громадяни сприймають прояви соціальної відповідальності такого об'єднання майже як подвиг.

Зовсім інше ставлення до організацій, що надають комунальні послуги. Громадянам слід, на наш погляд, пам'ятати, що «виконавець комунальної послуги - суб'єкт господарювання, що надає комунальну послугу споживачу відповідно до умов договору [3, Ст.1]». Тобто, соціальна відповідальність теоретично повинна розповсюджуватись на умови, прописані в договорі. При цьому споживач інколи не володіє змістом цього документу і або не використовує власні права, що дозволяє організації знизити рамки соціальної відповідальності, або, не знаючи їх, вимагає вищого рівня відповідальності, ніж може забезпечити організація (наприклад, при значній аварії полагодити систему надання послуги негайно, без урахування нормативного часу, прописаного в тому самому договорі щодо даного процесу). При цьому більшість цих суб'єктів – не державні підприємства (ТОВ, АТ, ПрАТ та ін). Тобто, вони мають право передати свої функції іншим суб'єктам господарювання; може змінитися власник, організація може стати банкрутом та змушено припинити діяльність тощо. Користувачі послуг також можуть сприяти колапсу в організації, не виконуючи договірних зобов'язань (несвоєчасна або не повна сплата послуг, порушення правил користування обладнанням організації або таким, що негативно впливає на його функціонування).

Для кращого розуміння відмінностей щодо особливостей діяльності та можливого рівня соціальної відповідальності зведемо узагальнені характеристики кожної з аналізованих груп організацій в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика громадської організації та організації з надання комунальних послуг

№ з/п	Громадське об'єднання	Організація з надання комунальних послуг
1	Персоналу майже немає, частіш за все – декілька осіб (директор, бухгалтер). Виконання функцій здійснюється на громадських засадах.	Є штат персоналу з визначеною організаційною структурою, більш-менш стабільним розподілом функцій.
2	Кошти надходять з багатьох джерел, можуть бути спрямовані лише на діяльність організації.	Отримані кошти розподіляють відповідно до умов статуту, фінансових та економічних планів. Власник організації має право отримати прибуток в обумовленому обсязі.
3	Діяльність може бути припинена в будь-який момент за умов відсутності документально підтверджених зобов'язань перед третіми особами. Договірні зобов'язання припиняються відповідно до діючого законодавства.	Діяльність може бути припинена лише в межах обумовлених законодавством умов і термінів. Припинення надання послуг окремому споживачу здійснюється строго в рамках договірних зобов'язань між організацією та споживачем.

Авторська розробка

Оскільки соціальна відповідальність організації реалізується її персоналом, то в роботі громадського об'єднання це є власною ініціативою виконавців

більшості функцій, а в роботі організації з надання комунальних послуг майже їх прямим обов'язком. Розглянемо – на що, на наш погляд, більшою мірою повинна бути спрямована увага в дотриманні соціальної відповідальності в обох випадках, і як спонукати до того виконавців та персонал.

Як показує узагальнене дослідження окремих представлених в країні та за кордоном громадських об'єднань, частіш за все вони існують за рахунок внесків членів об'єднання, пожертв громадян, організацій, фінансування певних програм, за рахунок активної роботи волонтерів тощо. Одночасно і ці кошти спрямовують на розробки певних досліджень, допомогу нужденним, реалізацію певних програм тощо.

Соціальну відповідальність учасників громадських об'єднань ми вбачаємо в декількох основних напрямках: відповідальність тих, хто надає кошти та тих, хто обирає об'єкт їх подальшого спрямування. Вони повинні, на наш погляд, уважно досліджувати та оцінювати – чи дійсно їх кошти підуть на позитивну, прийнятну з їх світогляду справу, чи вони стануть розвивати соціально безвідповідальні процеси. Саме це вважаємо соціальною відповідальністю – слідкувати за проходженням наданої фінансової підтримки та розумітися на кінцевому результаті її використання, відповідати за соціальну безпеку кінцевого результату. Наприклад, надавати кошти на дослідження складних хімічних процесів науковцям, що не планують, судячи з бізнес-плану, забезпечити лабораторію захистом та відповідним захороненням відходів, і, відповідно, можуть викидати відходи як побутові – це безвідповідальність не тільки науковців, але й тих, хто дав їм кошти без ретельного вивчення планового забезпечення програми розробок, без права подальшого контролю за використанням коштів та процесами виконання планових робіт.

Другим напрямком забезпечення соціальної відповідальності громадських об'єднань ми вбачаємо в виборі джерела фінансування. Директори об'єднань, їх активісти та ін. члени повинні, на наш погляд, ретельно обирати джерела фінансування, тим самим попереджаючи «відмивання тіньових коштів», використання коштів, отриманих злочинним шляхом. В разі дозволу на внесення анонімних пожертв та внесків такий контроль здійснювати вельми важко. В разі ж отримання іменних внесків важливо, на наш погляд, дотримуватись певного рівня благонадійності меценатів з тим, щоб компанія отримала імідж в суспільстві та мала можливість співпрацювати з багатьма проектами, що погоджуються на взаємодію лише з законослухняними, соціально відповідальними компаніями.

В разі створення громадським об'єднанням робочих місць (відкриття компанії для виробництва продукції, надання послуг) саме воно повинно забезпечити умови для соціально відповідального ведення бізнесу та виконання функцій всіма робітниками створеної компанії.

Стимулювати членів громадської організації на дотримання вказаних умов можливо лише морально, враховуючи особливості громадських об'єднань. Тому, на наш погляд, необхідно вже на першому етапі його створення прописувати в статуті вимоги до членів щодо світогляду, їх особисту відповідальність в разі свідомого залучення не благонадійних партнерів або

коштів, що потребують уваги правоохоронних органів. Це, на наш погляд, дещо обмежить порушників та більш чітко визначить складові місії компанії. Позитивним мотивом може бути конкурс кращих меценатів, та чествовання тих, хто забезпечив найбільше залучення коштів в об'єднання.

Дещо інші пріоритети стоять у визначенні соціальної відповідальності для працівників компанії з надання комунальних послуг. Саме від швидкості та якості їх роботи залежить не тільки просте надання послуги споживачу – фізичній особі, але й забезпечення безперебійної роботи виробничих, медичних, освітніх та інших об'єктів. Наприклад, при аварійному відключенні світла можуть статися аварії на підприємствах та шляхах, буде зіпсована сировина та матеріали, можуть постраждати люди в місці тимчасового вимкнення приборів. Тому соціальна відповідальність таких колективів лежить в першу чергу в площині якості та швидкості роботи, при вирішенні форс-мажорних обставин.

Сформувати її можливо, на наш погляд, двома шляхами. На початку роботи працівника її буде підтримувати відповідна система оплати праці та преміювання – за інтенсивність праці, за швидкість виконання робіт, з відсутність поламок на ділянці, що обслуговує колектив тощо. Однак, оскільки до певного рівня виплат швидко звикають, і вони перестають бути мотивуючим чинником, потрібна друга частина впливу – психологічна. В даному випадку це може бути відповідна корпоративна культура, зміст якої дозволить поступово виховувати в колективі особисту відповідальність кожного, розуміння всіх наслідків кожної ситуації та здатність розставляти пріоритети при виконанні декількох термінових робіт одночасно.

Крім того, важливо налагодити співпрацю даних організацій з громадськістю та засобами масової інформації, щоб, з одного боку, висвітлювати всю складність та певну важкість праці робітників комунальних підприємств (в складних метеорологічних умовах, багато годин на вулиці в спеку та морози, дощ та вітер), значущість її результатів для громади, пересічних громадян та ключових споживаючих ресурс організацій. Це додатково підкреслить в сприйнятті кожного робітника значущість саме його дій, тим самим збільшуючи його соціальну відповідальність.

Заклучення та висновки.

Були розглянуті зміст соціальної відповідальності, її сприйняття громадянами та колективами організацій. Розкрито відмінності діяльності громадських об'єднань та організацій з надання комунальних послуг. Це дозволило визначитись з відмінностями змісту соціальної відповідальності кожного з суб'єктів господарювання.

В якості результатів було отримано зміст заходів щодо мотивації виконавців кожного з колективів щодо розвитку та посилення соціальної відповідальності з застосуванням мінімальних економічних витрат з боку суб'єкта господарювання.

Література:

1. Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність. Навч. посіб.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 180 с. URL: <https://ied.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/10/Socialna-vidpovidalnist.pdf> (дата звернення 30.12.2020).

2. Про громадські об'єднання. Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI зі змінами та доповненнями. Електронний документ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення 30.12.2020).

3. Про житлово-комунальні послуги. Закон України від 09.11.2017 № 2189-VIII зі змінами та доповненнями. Електронний документ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення 30.12.2020).

References.

1. Okhrimenko O. O., Ivanova T. V. Sotsial'na vidpovidal'nist'. Navch. posib. Natsional'nii tekhnichnii universitet Ukraini «Kiivs'kii politekhnichnii institut». 2015. 180 s. URL: <https://ied.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/10/Socialna-vidpovidalnist.pdf> (data zvernennya 30.12.2020).

2. Pro gromads'ki ob'ednannya. Zakon Ukraini vid 22.03.2012 № 4572-VI zi zminami ta dopovnenniyami. Elektronnyi dokument. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (data zvernennya 30.12.2020).

3. Pro zhitlovo-komunal'ni poslugi. Zakon Ukraini vid 09.11.2017 № 2189- VIII zi zminami ta dopovnenniyami. Elektronnyi dokument. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (data zvernennya 30.12.2020).

Abstract. *The paper considers the content of social responsibility of business entities. The generalized attitude of ordinary citizens and the majority of managers and administrations to social responsibility is noted. In order to focus on the need to consider the differences in social responsibility of organizations depending on the type of their activity, a comparative description of a public Association and enterprises providing public utilities is carried out. The authors noted the difference in the specifics of the work of each type of organization, which forms a fundamentally different content of the primary elements of social responsibility. In the article, the authors identify possible factors of motivational influence on the performers of the main functions in order to form a sufficient level of social responsibility in them, considering the possibility of using only psychological motivation in public associations.*

Key words: *collective, social responsibility, environmental impact, energy for society, public organization, performers of a public organization, internal motive, education of a citizen.*

Стаття відправлена: 31.12.2020 г.

© Кір'ян О.І., Дюженко М.М., Замора С.В.